

gezien en akkoord
12/1/24
f.u.

TER BESLISSING

de minister

Persoonsgegevens

nota

Aanbieding Toetsingskader Lening

Datum
10 januari 2024

Notanummer
2024-0000004388

Bijlagen
geen

Aanleiding

Uw ambtsvoorganger heeft op 16 november 2023 goedkeuring verleend aan het uitwerken van een lening aan TenneT (zie bijlage 5). Het toetsingskader voor de leningsfaciliteit en een voorstel voor budgettaire verwerking middels een ISB zijn inmiddels gereed en waren reeds goedgekeurd door uw voorganger. In deze nota leggen wij (Financieringen, FEZ en IRF) de (teken)stukken voor beide Kamers aan u voor.

Beslispunten

- Bent u akkoord met het toetsingskader (bijlage 1) en de aanbiedingsbrieven van de lening? Zo ja, dan wordt u gevraagd om de twee aanbiedingsbrieven te tekenen (bijlagen 2 en 3).
- Wij verzoeken u de Memorie van Toelichting van de ISB Lening TenneT (bijlage 7; pagina 1) en de bijbehorende aanbiedingsbrieven (bijlage 4 en 5) te ondertekenen.
- Bent u akkoord met het mandateren van FEZ om eventuele technische wijzigingen (bijvoorbeeld de datum van verzending) in de definitieve versie van de ISB door te voeren?
- Bent u akkoord met het openbaar maken van de voorliggende nota en de vorige beslisnota's aangaande dit onderwerp en de eerder verstuurde vertrouwelijke Kamerbrief (zie bijlage 9) bij verzending van de stukken?
- Bent u akkoord met het communicatieplan rondom de lening (bijlage 8)?

Kernpunten

- Nadat uw voorganger op 16 november 2023 akkoord is gegaan met het uitwerken van een lening van € 25 mld. (in totaal voor de jaren 2024 en 2025), hebben wij dit, onder voorbehoud van parlementaire goedkeuring, aan TenneT bevestigd middels een zogenoemde *comfort letter* zodat TenneT haar financieringsplan voor 2024 kon afronden.
- De afgelopen weken hebben wij samen met onze adviseurs en TenneT de lening verder uitgewerkt en nader onderzoek verricht. De uitgewerkte rationale en een omschrijving van de lening staan omschreven in aangehecht toetsingskader. De belangrijkste eigenschappen van de lening zijn:
 - De lening wordt gegeven in tranches. TenneT kan t/m december 2025 maximaal 24 keer trekken onder de lening tot een maximum van € 25 mld. Tot en met 1 december 2024 kan TenneT maximaal € 13,1 mld. lenen. De looptijd wordt per getrokken tranche bepaald (min. 6 en max. 16 jaar).

- De (marktconforme) rente wordt per tranche op basis van de dan geldende markrente en looptijd bepaald.
 - Als TenneT Duitsland wordt verkocht, zal TenneT niet meer additioneel mogen lenen en zal TenneT het reeds geleende deel direct terugbetalen, voor zover de verkoopopbrengsten dit toelaten.
- De lening is marktconform vormgegeven, waardoor ons oordeel is dat de lening een financiële transactie is en daarmee niet EMU-saldorelevant. Financiën kan vooraf geen garantie bieden, omdat de uiteindelijke beoordeling hiervan bij CBS/Eurostat ligt. Zij kijken achteraf volgens de voorschriften van het ESA2010, of er sprake is van een echte lening en/of financiële transactie. Indien zij dit anders beoordelen, zal er sprake zijn van een incidenteel effect op het EMU-saldo in 2024 en 2025.
- Het rentepercentage dat de Nederlandse staat betaalt over de financiering van de staatsschuld zal mogelijk in de aankomende jaren stijgen door het verstrekken van de lening aan TenneT. De impact op de rente uitgaven van de overheidsschuld worden bij de eerste suppletoire begroting 2024 verwerkt.
- Zoals uiteengezet in de nota van 16 november 2023, biedt het verstrekken van een lening geen lange termijn oplossing, maar een overbrugging. Als de onderhandelingen met de Duitse staat niet slagen, zal snel een andere structurele oplossing gevonden dienen te worden. Lukt dat niet op tijd, dan zal TenneT opnieuw een lening van de Nederlandse staat nodig hebben.
- In de Kamerbrief pleiten we voor een behandeling en autorisatie van de ISB door het parlement voor 1 maart 2024. Hierdoor heeft TenneT tijdig zekerheid over haar financiering voor 2024, kan zij doorgaan met de uitvoering van haar investeringsprogramma, en wordt voorkomen dat TenneT relatief dure financiering moet aantrekken om de periode tot inwerkingtreding van de lening te overbruggen. Dit wordt in de aanbestedingsbrieven aan Eerste en Tweede Kamer ook toegelicht. Inwerkingtreding van de lening voordat parlementaire autorisatie verleend is, is onrechtmatig.
- Uiteraard bepaalt het parlement zelf of zij behandeling en autorisatie van de ISB daadwerkelijk voor 1 maart 2024 afrondt.

Communicatie

De directie Communicatie heeft een communicatieplan opgesteld. We maken een persbericht, (reactieve) Q&A's en berichtgeving voor op de sociale kanalen. Afstemming met EZK en TenneT heeft plaatsgevonden om een consistente boodschap neer te zetten en om de timing samen te bepalen.

Politiek/bestuurlijke context

In een Kamerbrief van 6 juli 2023 heeft u toegezegd eventueel bereid te zijn de kapitaalbehoefte van TenneT voor 2024 te overbruggen: *"Mocht de kapitaalbehoefte van TenneT Duitsland desondanks al moeten worden ingevuld voordat een eventuele transactie met de Duitse staat of een terugvaloptie is afgerond, ben ik zoals eerder toegezegd eventueel bereid om deze te overbruggen totdat er een alternatieve oplossing voor deze kapitaalbehoefte gevonden is."*

In de nota van 16 november 2023 is per abuis opgenomen dat het vertrouwelijk informeren van het parlement en de ministerraad noodzakelijk was, omdat de lening koersgevoelig zou zijn. Dat was onjuist: het is vanwege het belang van onze onderhandelingspositie dat het parlement en de ministerraad vertrouwelijk zijn geïnformeerd.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Deze nota bevat vertrouwelijke bedrijfsinformatie die niet openbaar gemaakt mag worden in het belang van de staat. Als deze nota openbaar wordt gemaakt, worden de betreffende passages gemarkeerd.

Doc nr.	Datum	Titel doc.	Toelichting	Lakgronden
1	10-1-2024	Beslisnota - Min - Aanbieding toetsingskader lening		Persoonsgegevens
2	3-11-2023	Beslisnota - Min - Financiering TenneT bij uitblijven transactie		Fin. eco. belang staat; Persoonsgegevens
3	16-11-2023	Beslisnota - Min - TenneT: alternatieve financiering wegens uitblijven transactie		Fin. eco. belang staat; Persoonsgegevens
4	14-12-2023	Beslisnota - Min - Aanbieding toetsingskader lening TenneT		Fin. eco. belang staat; Persoonsgegevens
5	10-1-2024	Kamerbrief - Min - Ontwikkelingen proces eventuele verkoop TenneT Duitsland		Fin. eco. belang staat

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK
TER BESLISSING

Aan
de minister

Generale Thesaurie
Directie Financieringen

Persoonsgegevens

nota

Financiering TenneT bij uitblijven transactie

Aanleiding

TenneT heeft aangegeven voor 10 november duidelijkheid nodig te hebben over de financiering voor 2024 en 2025. U spreekt hierover met MK&E op 8 november, aansluitend spreken u en MK&E met TenneT. Op 7 november is een afspraak met u gepland om deze nota te bespreken.

Beslispunten

- Bent u bereid in 2024 of nog in 2023 Fin. eco. belang staat aan kapitaal te storten voor TenneT als een transactie met de Duitse staat uitblijft? Dit is de voorkeursoptie voor de directie Financieringen. Dit is een EMU-saldo relevante uitgaven die in principe gedekt moet worden. Eerder is 600 mln gereserveerde kapitaalstorting in 2024 vrijgevallen als dekking voor de begrotingsproblematiek.
- Een andere optie is om TenneT een lening te verstrekken van € 25 mld. (totaal voor 2024 en 2025). Dit is de voorkeursoptie van DGRB. Voor directie Financieringen is dit de terugvaloptie.
- FEZ ziet dat een lening een aantrekkelijke manier is om een korte periode te overbruggen, aangezien de overheid doelmatigheidswinst op de lening kan behalen door lagere rente. Fin. eco. belang staat
Fin. eco. belang staat Mocht verkoop van TenneT DLD langer op zich laten wachten en TenneT zich op lange termijn weer willen financieren op de markt dan is een storting waarschijnlijk doelmatiger. Dit dilemma onderstreept het belang van een snel onderhandelingsresultaat.
- Stemt u in met (vertrouwelijk) informeren van de Kamer over uw besluit na het verkiezingsreces?

Kernpunten

- Situatie - De onderhandelingen over de transactie met de Duitse staat lopen nog, Fin. eco. belang staat. Slaagt deze transactie niet, dan blijven TenneT en wij als aandeelhouder verantwoordelijk voor de Nederlandse én de Duitse activiteiten met alle risico's van dien.
- Probleem - Bij geen verkoop van TenneT Duitsland (TTDL) moet TenneT in 2024 (€ 13,1 mld.) nieuwe financiering aantrekken, maar ook gedurende heel 2024 kunnen aantonen dat het aan haar verplichtingen voor 2025 (€ 11,9 mld.) kan voldoen. Fin. eco. belang staat
Fin. eco. belang staat
Fin. eco. belang staat Lukt dat niet, dan moet TenneT minimaal de mogelijkheid

Datum
3 november 2023

Notanummer
2023-0000250500

Bijlagen
1. Brief TenneT aan minister en MKE dd. 30-10-2023
2. Email TenneT financiering bij uitblijven transactie dd. 03-11-2023

hebben om de financieringsbehoefte van 2024 en 2025 (€ 25 mld.) bij de Nederlandse staat te lenen.

- Urgentie – 22 november moet TenneT haar financieringsplan afronden om per begin januari te implementeren. Om dit af te kunnen ronden geeft TenneT in haar brief (bijlage 1) aan op 10 november een besluit nodig te hebben.

- Noodzaak –

Fin. eco. belang staat

 Als TenneT geen zekerheid t.a.v. de financiering krijgt, geeft het bestuur aan genooddakt te zijn om in 2024 minder te investeren in het elektriciteitsnet. Onze adviseur

Fin. eco. belang staat

 deelt de zorgen van TenneT over de mogelijke gevolgen voor de financiering zonder duidelijkheid over het standpunt van TenneT Duitsland en/of de steun van de Nederlandse staat. EZK is bezorgd over de mogelijke gevolgen zeker gezien de transportschaarste op het Nederlandse elektriciteitsnet en de uitstraling naar andere deelnemingen (Stedin en Gasunie). EZK heeft geen dekking voor een storting aangedragen.

- Oplossingsrichtingen – Een transactie op korte termijn is verreweg de beste oplossing. Lukt dit niet, dan zijn er twee opties om TenneT financieel gezond te houden in 2024, die beide goedkeuring van het parlement vereisen (isb):

Fin. eco. belang staat

 aan kapitaal storten.

Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat

Een kapitaalstorting is EMU-saldo-relevant. De kapitaalbehoefte wordt voor het grootste gedeelte veroorzaakt door TenneT Duitsland. Een storting is consistent met uw toezegging aan de Kamer¹ dat u bereid bent naar overbrugging tot de mogelijke verkoop te kijken en dat u TenneT voldoende gefinancierd wil houden conform de nota Deelnemingenbeleid. Echter wordt er dan wel voor een groot deel gestort voor TenneT Duitsland. Tot op heden is het standpunt van u en uw voorgangers geweest dat in principe niet te doen.
- Een aandeelhouderslening van € 25 mld. aanbieden met een looptijd van maximaal 10 - 15 jaar. Het EMU-schuld saldo wordt waarschijnlijk niet belast (dit bepaalt het CBS/eurostat); de EMU-schuld stijgt wel.

Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat

 Voor TenneT is een lening alleen een werkbare optie als er ook duidelijkheid komt over de lange termijnvisie van de Nederlandse staat m.b.t. financiering van TenneT (bijlage 2).

- Toekomstig handelingsperspectief – Als de transactie met Duitsland niet lukt, is een verkoop in 2024 aan andere partijen niet waarschijnlijk. TenneT heeft dan eind 2024 hetzelfde probleem: ook in 2025 heeft TenneT een kapitaalbehoefte

Fin. eco. belang staat

. Het verwachte handelingsperspectief is dan volgend jaar als volgt.

- Indien u nu kiest voor een kapitaalstorting:
 - a) om een extra lening uit te geven voor de financieringsbehoefte van 2025 en 2026

Fin. eco. belang staat

; of
 - b) te voorzien in de kapitaalbehoefte van

Fin. eco. belang staat

 die gedekt moet worden.
- Indien u nu kiest voor een lening:
 - a) de leningsfaciliteit uitbreiden met de financieringsbehoefte van 2026 (totale gecommiteerde som

Fin. eco. belang staat

); of
 - b) de gecombineerde kapitaalbehoefte van 2024 en 2025 te storten,

Fin. eco. belang staat

, saldo-relevant.

¹ "Mocht de kapitaalbehoefte van TenneT Duitsland desondanks al moeten worden ingevuld voordat een eventuele transactie met de Duitse staat of een terugvaloptie is afgerond, ben ik zoals eerder toegezegd eventueel bereid om deze te overbruggen totdat er een alternatieve oplossing voor deze kapitaalbehoefte gevonden is."

- **Advies directie Financieringen** – Om de complicaties die volgen uit het verstrekken van een lening voor TenneT en een volgend kabinet adviseert Financieringen u om, ondanks de budgettaire gevolgen, een kapitaalstorting te doen van Fin. eco. belang staat om in de kapitaalbehoefte van 2024 te voorzien. Als een akkoord over de verkoop van TenneT Duitsland in 2023 gesloten wordt, dan zijn deze toezeggingen niet meer nodig. Mocht u besluiten tot een lening, dan verzoekt TenneT om helderheid over de toekomst van TenneT Duitsland als de transactie met de Duitse staat niet doorgaat.
- **Advies DGRB** – Het verstrekken van een leenfaciliteit om de volgende redenen:
 - TenneT moet haar wettelijke taken kunnen blijven uitvoeren in 2024.
 - Een lening vanuit de Staat is de meest doelmatige oplossing voor de korte termijnfinanciering, omdat de rentekosten van TenneT op die manier niet weglopen naar private investeerders, maar bij de overheid blijven. Dit is doelmatigheidswinst.
 - De Staat loopt via een lening de minste financiële risico's bij een latere verkoop van TTDL. De lening, zolang TenneT niet failliet gaat, terugbetaald met rente. Bij een kapitaalstorting is het de vraag of we die middelen terug kunnen krijgen via de verkoopprijs van TTDL.
 - Voor de storting moet dekking gevonden worden, waar op dit moment geen zicht op is. Een generale claim in de MR of de storting in het saldo laten lopen is gezien uw voorbeeldfunctie als minister van Financiën niet wenselijk.
 - Indien de storting gedekt wordt, wordt er Nederlandse saldorimte ingezet voor het financieren van de energietransitie in Duitsland. Dit zien wij als ondoelmatige inzet van middelen.
 - Met het eenmalig storten van Fin. eco. belang staat is er ook geen langere termijn oplossing gevonden, omdat er in 2025 Fin. eco. belang staat gestort moet worden waarvoor ook geen dekking is.

Toelichting Visie TenneT

TenneT beschouwt een kapitaalstorting als de beste oplossing als de transactie met de Duitse staat niet lukt. Over een lening geeft TenneT aan dat dit voor de korte termijn een tijdelijke oplossing kan bieden voor de financieringsbehoefte.

Fin. eco. belang staat

Timing eventuele kapitaalstorting

Een eventuele storting is nodig per 2024. Net zoals een lening vereist dit parlementaire goedkeuring via een isb. Mocht het om budgettaire redenen handiger zijn een storting dit jaar te doen, is parlementaire goedkeuring voor het kerstreces vereist. Het is onzeker of dit op tijd verkregen kan worden; het (nieuwe) parlement bepaalt de agenda. DGRB acht het daarbij niet waarschijnlijk dat de Tweede en de Eerste Kamer nog een incidentele suppletore begroting van Fin. eco. belang staat ongedekt in december behandelen. In alle gevallen lijkt het logisch een isb pas te versturen nadat het duidelijk is dat er (op korte termijn) geen deal gaat komen; dit zet druk op de onderhandelingen.

Financierings- en kapitaalbehoefte TenneT

Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat

Optie 1 – Kapitaal storten

Voordelen	Nadelen
Fin. eco. belang staat • Een storting straalt uit dat Nederland niet wegloopt voor haar verantwoordelijkheid als aandeelhouder en geeft (tijdelijk) rust voor TenneT. Dit is consistent met de Nota Deelnemingenbeleid en de toezegging in de Voorjaarsnota. • Een storting kent naar verwachting een positief rendement door ofwel hoger dividend ofwel een hogere verkoopprijs (zie ook nadelen voor de onzekerheid op dit punt).	• Hier moet dekking voor gevonden worden om te voorkomen dat het EMU-saldo als gevolg hiervan verslechtert. • Het is op voorhand niet te zeggen of deze kapitaalstorting helemaal zal worden terugverdiend bij een eventuele, latere verkoop van TenneT Duitsland. • De kapitaalbehoefte in 2024 wordt voor het grootste deel veroorzaakt door de Duitse activiteiten van TenneT. De lijn sinds de aankoop van TenneT Duitsland is dat we niet storten voor TenneT Duitsland.

Optie 2 – Geen kapitaal storten en aandeelhouderslening aanbieden

Indien het niet mogelijk is om kapitaal te storten, adviseren wij om TenneT een aandeelhouderslening te verstrekken voor € 25 mld. Dit bedrag is nodig zodat TenneT (i) € 13,1 aan uitgaven voor investeringen in 2024 zal doen en (ii) gedurende 2024 kan aantonen dat het zal voldoen aan de liquiditeitseis dat TenneT gedurende 2024 kan voldoen aan haar verplichtingen van voor 2025, die in het totaal € 11,9 mld. bedragen.

De lening zal de volgende kenmerken hebben;

- TenneT heeft onder deze lening de optie, maar niet de verplichting om dit bedrag in verschillende tranches uit te nemen.
- De lening(faciliteit) zal naar verwachting een terugbetalingstermijn van 10-15 jaar hebben.

Fin. eco. belang staat

- Er zal een marktconforme rente betaald worden op de lening. Dit is nodig zodat de lening niet als staatssteun zal worden aangemerkt.

Voordelen	Nadelen
• Waarschijnlijk geen belasting voor het EMU-saldo (is aan CBS/Eurostat). • TenneT krijgt financiële zekerheid voor 2024 waardoor zij geen	Fin. eco. belang staat

wijzigingen hoeft aan te brengen in de investeringsagenda. • De Nederlandse staat ontvangt rente over de financiering van TenneT i.p.v. private financiers en hierdoor wordt doelmatigheidswinst gemaakt.	Fin. eco. belang staat
Fin. eco. belang staat	

Geen kapitaal storten én geen lening verstrekken is zeer onwenselijk

Fin. eco. belang staat

Communicatie

Zodra definitief besloten wordt tot het uitgeven van lening, zal de communicatie hierover moeten worden afgestemd met TenneT.

Politiek/bestuurlijke context

Op verschillende momenten heeft u richting de Tweede Kamer uw positie t.a.v. de kapitaalbehoefte van TenneT. Zie hieronder een kort overzicht:

- *Kamerbrief – 28 november 2022*: "De stijging van de Duitse kapitaalbehoefte sterkt mij in mijn voornemen vast te houden aan het standpunt dat de Nederlandse staat alleen kapitaal zal storten voor het Nederlandse deel van TenneT."
- *Commissiedebat TenneT - 19 april 2023*: "De heer Slootweg vroeg of we bereid zijn een garantie te geven in het geval dat de deal niet slaagt en ook de investeringen voor 2024 via een overbruggingsfinanciering doorgang te laten vinden. Ja." en "Natuurlijk is er de facto altijd de terugvaloptie waarbij je nog weer kijkt naar garanties en een kapitaalstorting."
- *Voorjaarsnota – 28 april 2023*: "Het kabinet acht het belangrijk dat TenneT voldoende gefinancierd is, conform de minimale kredietrating in de Nota Deelnemingenbeleid, om haar publieke taken te kunnen uitvoeren."
- *Kamerbrief – 6 juli 2023*: "Mocht de kapitaalbehoefte van TenneT Duitsland desondanks al moeten worden ingevuld voordat een eventuele transactie met de Duitse staat of een terugvaloptie is afgerond, ben ik zoals eerder toegezegd eventueel bereid om deze te overbruggen totdat er een alternatieve oplossing voor deze kapitaalbehoefte gevonden is."

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

De notitie bevat doorlopend informatie over de lopende onderhandelingen in het kader van de kapitaalbehoefte van TenneT. Het is in het belang van de Nederlandse onderhandelingspositie en daarmee van de staat dat deze informatie niet openbaar wordt gemaakt.

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

TER BESLISSING

Aan
de minister

GT
Directie Financieringen

nota

TenneT: alternatieve financiering wegens uitblijven
transactie

Persoonsgegevens

Aanleiding

We hebben nog geen overeenstemming bereikt met de Duitse staat over de verkoop van TenneT Duitsland. TenneT is verplicht haar financieringsplan voor 2024 vast te stellen en geeft aan deze week uw besluit nodig te hebben over de financiering van TenneT. Wij vragen u daarom een besluit te nemen, in lijn met uw toezegging aan de Eerste en Tweede Kamer om de kapitaalbehoefte te overbruggen totdat er een alternatieve oplossing is gevonden.

Datum
16 november 2023

Notanummer
2023-0000258029

Bijlagen
1. Comfort Letter
2. Kamerbrief TK
3. Kamerbrief EK
4. Advies MR
5. Inbreng MR
6. Nota FIN 250500

Beslispunten

- Bent u bereid om op 17 november 2023 aan TenneT bijgaande comfort letter (bijlage 1) te sturen, waarin u bevestigt dat u bereid bent, onder voorbehoud van parlementaire goedkeuring, een lening te zullen verstrekken van € 25 mld. (totaal voor 2024 en 2025) op het moment dat blijkt dat de verkoop van TenneT Duitsland op korte termijn of zelfs in het geheel niet mogelijk blijkt?
- Bent u akkoord met het versturen van bijgaande vertrouwelijke Kamerbrief hierover (bijlage 2 en 3) en het informeren van de MR op 17 november over de comfort letter en Kamerbrief (bijlage 4 en 5)? Het informeren van de MR zal stas FB doen. Vanwege koersgevoeligheid gebeurt dat met een memo dat ter plekke wordt uitgedeeld.
- Gaat u akkoord met het vertrouwelijk ter inzage leggen van deze beslisnota voor de Eerste en Tweede Kamer?

Wij adviseren positief op alle bovenstaande punten.

Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat

Dit vinden wij een risico en daarom adviseren wij u TenneT deze week een comfort letter te sturen.

Kernpunten

- U bent eerder geïnformeerd over de opties om TenneT te financieren als een transactie niet lukt (bijlage 6). De onderhandelingen lopen nog, maar er is nog geen duidelijkheid over overeenstemming op korte termijn.
- Urgentie –TenneT moet haar financieringsplan voor 22 november 2023 versturen aan de *Aufsichtsrat*.
- Noodzaak – Als TenneT Duitsland niet op korte termijn wordt verkocht moet TenneT in 2024 voor € 13,1 mld. aan financiering aantrekken. Daarnaast moet TenneT gedurende heel 2024 kunnen aantonen dat het aan haar verplichtingen voor 2025 (€ 11,9 mld.) kan voldoen. TenneT kan

alleen zelfstandig aan deze verplichtingen voldoen als de Nederlandse staat Fin. eco. belang staat aan kapitaal stort Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat Tenzij wij TenneT een aandeelhouderslening verstrekken, heeft TenneT, gelet op de marktomstandigheden geen zekerheid dat het de in 2024 de benodigde financiering kan aantrekken. Het bestuur is dan genoodzaakt om in 2024 minder te investeren in het elektriciteitsnet in zowel Nederland als Duitsland. Onze adviseur Fin. eco. belang staat deelt de zorgen van TenneT dat zonder steun van de Nederlandse staat het zeer onzeker is of TenneT de financiering voor komend jaar rond kan krijgen. EZK is bezorgd over de mogelijke gevolgen, gezien de transportschaarste op het elektriciteitsnet en de uitstraling naar deelnemingen als Stedin en Gasunie.

- Oplossingsrichtingen – Nu een transactie nog niet is gelukt, zijn er twee opties om TenneT financieel gezond te houden in 2024, die beide goedkeuring van het parlement vereisen (via een ISB begin 2024):

- Fin. eco. belang staat kapitaal storten. Fin. eco. belang staat
Fin. eco. belang staat
Een kapitaalstorting is EMU-saldo-relevant. De kapitaalbehoefte wordt voor het grootste gedeelte veroorzaakt door TenneT Duitsland. Een storting is consistent met uw toezegging aan de Kamer¹ dat u bereid bent naar overbrugging tot de mogelijke verkoop te kijken en dat u TenneT voldoende gefinancierd wil houden conform de nota Deelnemingenbeleid. Echter wordt er dan wel voor een groot deel gestort voor TenneT Duitsland. Tot op heden is het standpunt van u en uw voorgangers geweest dat in principe niet te doen.

- Een aandeelhouderslening van € 25 mld. aanbieden met een looptijd van maximaal 10 - 15 jaar. Het EMU-schuld saldo wordt waarschijnlijk niet belast (dit bepaalt het CBS/eurostat); de EMU-schuld stijgt wel.

Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat. Voor TenneT is een lening alleen een werkbare optie als er ook duidelijkheid komt over de lange termijnvisie van de Nederlandse staat m.b.t. financiering van TenneT.

- Toekomstig handelingsperspectief – Als de transactie met Duitsland niet lukt, is een verkoop in 2024 aan andere partijen niet waarschijnlijk. TenneT heeft dan eind 2024 hetzelfde probleem: ook in 2025 heeft TenneT een kapitaalbehoefte Fin. eco. belang staat. Het verwachte handelingsperspectief is dan volgend jaar als volgt.
 - In het geval van een kapitaalstorting:
 - a) om een extra lening uit te geven voor de financieringsbehoefte van 2025 en 2026 Fin. eco. belang staat);
 - of
 - b) te voorzien in de kapitaalbehoefte van Fin. eco. belang staat die gedekt moet worden.
 - In het geval van een lening:

¹ "Mocht de kapitaalbehoefte van TenneT Duitsland desondanks al moeten worden ingevuld voordat een eventuele transactie met de Duitse staat of een terugvaloptie is afgerond, ben ik zoals eerder toegezegd eventueel bereid om deze te overbruggen totdat er een alternatieve oplossing voor deze kapitaalbehoefte gevonden is."

- a) de leningsfaciliteit uitbreiden met de financieringsbehoefte van 2026 (totale gecommiteerde som is dan Fin. eco. belang staat mld.); of
 - b) de gecombineerde kapitaalbehoefte van 2024 en 2025 te storten, deze bedraagt dan Fin. eco. belang staat saldo-relevant.
 - c) Het is aan een nieuw kabinet om na het nemen van deze overbruggingsmaatregel na te denken over de structureel meest efficiënte financieringsoptie voor TenneT, ook in een scenario waarbij TenneT Duitsland voorlopig nog niet kan worden verkocht.
- Standpunt directie Financieringen – Om de complicaties die volgen uit het verstrekken van een lening voor TenneT en een volgend kabinet is de voorkeursoptie van Financieringen om, ondanks de budgettaire gevolgen, een kapitaalstorting te doen van Fin. eco. belang staat om in de kapitaalbehoefte van 2024 te voorzien. Een lening is een terugvaloptie.
 - Standpunt DGRB en FEZ – Het verstrekken van een leenfaciliteit heeft de voorkeur, om de volgende redenen:
 - TenneT moet haar wettelijke taken kunnen blijven uitvoeren in 2024.
 - Een lening vanuit de Staat is de meest doelmatige oplossing voor de korte termijnfinanciering, omdat de rentekosten van TenneT op die manier niet weglopen naar private investeerders, maar bij de overheid blijven. Dit is doelmatigheidswinst.
 - De Staat loopt via een lening de minste financiële risico's bij een eventuele latere verkoop van TTDL. De lening wordt, zolang TenneT niet failliet gaat, terugbetaald met rente. Bij een kapitaalstorting is het de vraag of we die middelen terug kunnen krijgen via de verkoopprijs van TTDL.
 - Voor de storting moet dekking gevonden worden, waar op dit moment geen zicht op is. Een generale claim in de MR of de storting in het saldo laten lopen is gezien uw voorbeeldfunctie als minister van Financiën niet wenselijk.
 - Indien de storting gedekt wordt, wordt er Nederlandse saldoruimte ingezet voor het financieren van de energietransitie in Duitsland. Dit zien wij als ondoelmatige inzet van middelen.
 - Met het eenmalig storten van Fin. eco. belang staat is er ook geen langere termijn oplossing gevonden, omdat er in 2025 Fin. eco. belang staat gestort moet worden waarvoor ook geen dekking is.

Toelichting

Waarom TenneT nu duidelijkheid nodig heeft

Op 13 december heeft TenneT de afspraak met de Aufsichtsrat. TenneT is verplicht om de statutaire termijn van drie weken voor het versturen van haar financieringsplan na te leven (dus uiterlijk 22 november). Volgens Duits recht mag TenneT niet zomaar van deze statutaire termijn afwijken.

Zonder steun van de Nederlandse staat, ofwel een storting ofwel een lening, is het onzeker of TenneT zelfstandig de benodigde financiering kan ophalen. Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat

Dit scenario vinden wij zeer onwenselijk, zowel vanuit politiek-bestuurlijke oogpunt

Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat

Visie TenneT

TenneT beschouwt een kapitaalstorting als de beste oplossing als de transactie met de Duitse staat niet lukt. Over een lening geeft TenneT aan dat dit voor de korte termijn een tijdelijke oplossing kan bieden voor de financieringsbehoefte.

Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat

Wij zullen TenneT laten weten dat een toezegging over de toekomst van TenneT aan een nieuw kabinet is, maar dat wij als aandeelhouder gecommitteerd blijven TenneT financieel gezond te houden.

Timing eventuele kapitaalstorting

Een eventuele storting of lening is nodig per 2024 en vereist parlementaire goedkeuring. Dit betekent een incidentele suppletoire begroting (ISB). Een ISB kan verzonden worden nadat de begroting door de Eerste Kamer is aangenomen. Dit is voorzien voor 19 december. Dit betekent een ISB begin volgend jaar, op zijn vroegst in de tweede helft van januari. Bij een lening moet daarnaast het toetsingskader risicoregelingen ingevuld worden en geagendeerd worden in de MR. Vervolgens gaat dit kader met de isb mee naar het parlement.

Financierings- en kapitaalbehoefte TenneT

Fin. eco. belang staat

Optie 1 – Kapitaal storten

Voordelen	Nadelen
Fin. eco. belang staat • Een storting straalt uit dat Nederland niet wegloopt voor haar verantwoordelijkheid als aandeelhouder en geeft (tijdelijk) rust voor TenneT. Dit is consistent met de Nota Deelnemingenbeleid en de toezegging in de Voorjaarsnota. • Een storting kent naar verwachting een positief rendement door ofwel hoger dividend ofwel een hogere verkoopprijs (zie ook nadelen voor de onzekerheid op dit punt).	• Hier moet dekking voor gevonden worden om te voorkomen dat het EMU-saldo als gevolg hiervan verslechtert. • Het is op voorhand niet te zeggen of deze kapitaalstorting helemaal zal worden terugverdiend bij een eventuele, latere verkoop van TenneT Duitsland. • De kapitaalbehoefte in 2024 wordt voor het grootste deel veroorzaakt door de Duitse activiteiten van TenneT. De lijn sinds de aankoop van TenneT Duitsland is dat we niet storten voor TenneT Duitsland.

Optie 2 – Geen kapitaal storten en aandeelhouderslening aanbieden

Als alternatief voor een storting, adviseren wij om TenneT een aandeelhouderslening te verstrekken voor € 25 mld. Dit bedrag is nodig zodat TenneT (i) € 13,1 aan uitgaven voor investeringen in 2024 zal doen en (ii) gedurende 2024 kan aantonen dat het zal voldoen aan de liquiditeitseis dat TenneT gedurende 2024 kan voldoen aan haar verplichtingen van voor 2025, die in het totaal € 11,9 mld. bedragen.

De lening zal de volgende kenmerken hebben;

- TenneT heeft onder deze lening de optie, maar niet de verplichting om dit bedrag in verschillende tranches uit te nemen.
- De lening(faciliteit) zal naar verwachting een terugbetalingstermijn van 10-15 jaar hebben.

Fin. eco. belang staat

- Er zal een marktconforme rente betaald worden op de lening. Het voorwaardenpakket van de leningfaciliteit zal als geheel marktconform moeten zijn (en mogelijk vooraf worden getoetst). Dit is nodig zodat de lening niet als staatssteun zal worden aangemerkt.

Voordelen	Nadelen
-----------	---------

• Waarschijnlijk geen belasting voor het EMU-saldo (is aan CBS/Eurostat). • TenneT krijgt financiële zekerheid voor 2024 waardoor zij geen wijzigingen hoeft aan te brengen in de investeringsagenda. • De Nederlandse staat ontvangt rente over de financiering van TenneT i.p.v. private financiers en hierdoor wordt doelmatigheidswinst gemaakt.	
Fin. eco. belang staat	Fin. eco. belang staat

Geen kapitaal storten én geen lening verstrekken is zeer onwenselijk

Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat

Communicatie

Zodra definitief besloten wordt tot het uitgeven van lening, zal de communicatie hierover moeten worden afgestemd met TenneT.

Politiek/bestuurlijke context

Op verschillende momenten heeft u richting de Tweede Kamer uw positie t.a.v. de kapitaalbehoefte van TenneT. Zie hieronder een kort overzicht:

- *Kamerbrief – 28 november 2022*: "De stijging van de Duitse kapitaalbehoefte sterkt mij in mijn voornemen vast te houden aan het standpunt dat de Nederlandse staat alleen kapitaal zal storten voor het Nederlandse deel van TenneT."
- *Commissiedebat TenneT - 19 april 2023*: "De heer Slootweg vroeg of we bereid zijn een garantie te geven in het geval dat de deal niet slaagt en ook de investeringen voor 2024 via een overbruggingsfinanciering doorgang te laten vinden. Ja." en "Natuurlijk is er de facto altijd de terugvaloptie waarbij je nog weer kijkt naar garanties en een kapitaalstorting."
- *Voorjaarsnota – 28 april 2023*: "Het kabinet acht het belangrijk dat TenneT voldoende gefinancierd is, conform de minimale kredietrating in de Nota Deelnemingenbeleid, om haar publieke taken te kunnen uitvoeren."
- *Kamerbrief – 6 juli 2023*: "Mocht de kapitaalbehoefte van TenneT Duitsland desondanks al moeten worden ingevuld voordat een eventuele transactie met de Duitse staat of een terugvaloptie is afgerond, ben ik zoals eerder toegezegd eventueel bereid om deze te overbruggen totdat er een alternatieve oplossing voor deze kapitaalbehoefte gevonden is."

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

De notitie bevat doorlopend informatie over de kapitaalbehoefte van TenneT. Het is in het belang van de staat dat deze informatie niet openbaar wordt gemaakt.

TER BESLISSING

Aan
de minister

Directie Financieringen

Persoonsgegevens

nota

Aanbieding Toetsingskader lening TenneT

Datum

14 december 2023

Notanummer

2023-0000274551

Bijlagen

1. Nota 16 november 2023
2. Toetsingskader
3. Aanbiedingsformulier MR
4. Aanbiedingsbrief 2e Kamer
5. Aanbiedingsbrief 1e Kamer
6. Nota 16 november (gelakt)
7. Brief ISB 1e Kamer
8. Brief ISB 2e Kamer
9. ISB lening TenneT - VvW
10. ISB lening TenneT - MvT

Aanleiding

U heeft op 16 november 2023 goedkeuring verleend aan het uitwerken van een lening aan TenneT (zie bijlage 5). Het toetsingskader voor de leningsfaciliteit en een voorstel voor budgettaire verwerking middels een ISB zijn inmiddels gereed en wij willen dit voorleggen aan de MR van 12 januari 2024. In deze nota leggen wij (Financieringen, FEZ en IRF) de (teken)stukken voor de MR en beide Kamers aan u voor.

Beslispunten

- Bent u akkoord met het toetsingskader (bijlage 1), de agendering in de MR en de aanbiedingsbrieven van de lening? Zo ja, dan wordt u gevraagd de volgende stukken te tekenen: (i) het formulier voor de MR (bijlage 2) en (ii) de twee aanbiedingsbrieven (bijlagen 3 en 4).
- Wij verzoeken u de Memorie van Toelichting van de ISB Lening TenneT (bijlage 9; pagina 1) en de bijbehorende aanbiedingsbrieven (bijlage 6 en 7) te ondertekenen.
- Bent u akkoord met het mandateren van FEZ om eventuele technische wijzigingen (bijvoorbeeld de datum van verzending) in de definitieve versie van de ISB door te voeren?
- Bent u akkoord met het openbaar maken van de voorliggende nota en de notitie van 16 november 2023 (zie bijlage 5) bij verzending van de stukken?

Kernpunten

- Nadat u op 16 november 2023 akkoord bent gegaan met het uitwerken van een lening van € 25 mld. (in totaal voor de jaren 2024 en 2025), hebben wij dit, onder voorbehoud van parlementaire goedkeuring, aan TenneT bevestigd middels een zogenoemde *comfort letter* zodat TenneT haar financieringsplan voor 2024 kon afronden.
- De afgelopen weken hebben wij samen met onze adviseurs en TenneT de lening verder uitgewerkt en nader onderzoek verricht. De uitgewerkte rationale en een omschrijving van de lening staan omschreven in aangehecht toetsingskader. De belangrijkste eigenschappen van de lening zijn:
 - De lening wordt gegeven in tranches. TenneT kan t/m december 2025 maximaal 24 keer trekken onder de lening tot een maximum van € 25 mld. Tot en met 1 december 2024 kan TenneT maximaal €13,1mld. lenen. De looptijd wordt per getrokken tranche bepaald (min. 6 en max. 16 jaar).

- De (marktconforme) rente wordt per tranche op basis van de dan geldende markrente en looptijd bepaald.
 - Als TenneT Duitsland wordt verkocht, zal TenneT niet meer additioneel mogen lenen en zal TenneT het reeds geleende deel direct terugbetalen, voor zover de verkoopopbrengsten dit toelaten.
- De lening is marktconform vormgegeven, waardoor ons oordeel is dat de lening een financiële transactie is en daarmee niet EMU-saldorelevant. Financiën kan vooraf geen garantie bieden, omdat de uiteindelijke beoordeling hiervan bij CBS/Eurostat ligt. Zij kijken achteraf volgens de voorschriften van het ESA2010, of er sprake is van een echte lening en/of financiële transactie. Indien zij dit anders beoordelen, zal er sprake zijn van een incidenteel effect op het EMU-saldo in 2024 en 2025.
- Het rentepercentage dat de Nederlandse staat betaalt over de financiering van de staatsschuld zal mogelijk in de aankomende jaren stijgen door het verstrekken van de lening aan TenneT. De impact op de rente uitgaven van de overheidsschuld worden bij de eerste suppletoire begroting 2024 verwerkt.
- Zoals uiteengezet in de nota van 16 november 2023, biedt het verstrekken van een lening geen lange termijn oplossing, maar een overbrugging. Als de onderhandelingen met de Duitse staat niet slagen, zal snel een andere structurele oplossing gevonden dienen te worden. Lukt dat niet op tijd, dan zal TenneT opnieuw een lening van de Nederlandse staat nodig hebben.

Fin. eco. belang staat

-
- In de Kamerbrief pleiten we voor een behandeling en autorisatie van de ISB door het parlement voor 1 maart 2024. Hierdoor heeft TenneT tijdig zekerheid over haar financiering voor 2024, kan zij doorgaan met de uitvoering van haar investeringsprogramma, en wordt voorkomen dat TenneT relatief dure financiering moet aantrekken om de periode tot inwerkingtreding van de lening te overbruggen. Dit wordt in de aanbestedingsbrieven aan Eerste en Tweede Kamer ook toegelicht. Inwerkingtreding van de lening voordat parlementaire autorisatie verleend is, is onrechtmatig.
- Uiteraard bepaalt het parlement zelf of zij behandeling en autorisatie van de ISB daadwerkelijk voor 1 maart 2024 afrondt.

Communicatie

De directie Communicatie stelt een communicatieplan op. We maken een persbericht, (reactieve) Q&A's en berichtgeving voor op de sociale kanalen. Afstemming met EZK en TenneT vindt plaats om een consistente boodschap neer te zetten en om de timing samen te bepalen.

Politiek/bestuurlijke context

In een Kamerbrief van 6 juli 2023 heeft u toegezegd eventueel bereid te zijn de kapitaalbehoefte van TenneT voor 2024 te overbruggen: *"Mocht de kapitaalbehoefte van TenneT Duitsland desondanks al moeten worden ingevuld voordat een eventuele transactie met de Duitse staat of een terugvaloptie is afgerond, ben ik zoals eerder toegezegd eventueel bereid om deze te overbruggen totdat er een alternatieve oplossing voor deze kapitaalbehoefte gevonden is."*

In de nota van 16 november 2023 is per abuis opgenomen dat het vertrouwelijk informeren van het parlement en de ministerraad noodzakelijk was, omdat de lening koersgevoelig zou zijn. Dat was onjuist: het is vanwege het belang van onze onderhandelingspositie dat het parlement en de ministerraad vertrouwelijk zijn geïnformeerd.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Deze nota bevat vertrouwelijke bedrijfsinformatie die niet openbaar gemaakt mag worden in het belang van de staat. Als deze nota openbaar wordt gemaakt, worden de betreffende passages gemarkeerd.

Ministerie van Financiën

> Retouradres Postbus 20201 2500 EE Den Haag

VERTROUWELIJK

Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Directie Financieringen

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 20201
2500 EE Den Haag
www.rijksoverheid.nl/fin

Ons kenmerk

2023-0000259640

Uw brief (kenmerk)

Bijlagen

(geen)

Datum

Betreft Ontwikkelingen proces eventuele verkoop TenneT
Duitsland

Geachte voorzitter,

Met deze vertrouwelijke brief informeer ik u, mede namens de minister voor Klimaat en Energie, over de laatste ontwikkelingen rondom het proces van de eventuele verkoop van TenneT Duitsland aan de Duitse staat. Gelet op de onderhandelingspositie van de staat, kan ik deze informatie alleen vertrouwelijk met u delen.

Zoals bekend, heeft het kabinet onderzocht of een volledige verkoop van TenneT Duitsland aan de Duitse staat onder acceptabele voorwaarden mogelijk is. Op basis van een brede weging van verschillende factoren, zoals uiteengezet in de Kamerbrief van 24 februari jl.¹ van de minister voor Klimaat en Energie en mijzelf, beschouwt het kabinet een volledige verkoop als voorkeursscenario.

Al enige maanden vinden er intensieve onderhandelingen plaats tussen TenneT en de Kredietanstalt für Wiederaufbau ("KfW") rondom de verkoop van TenneT Duitsland. KfW is door de Duitse staat gemandateerd om de aandelen in TenneT Duitsland te kopen. Als aandeelhouder ben ik nauw betrokken bij deze onderhandelingen.

TenneT en KfW zijn elkaar genaderd, maar er is op dit moment nog geen overeenstemming bereikt. Ik blijf hoopvol dat een transactie uiteindelijk mogelijk is. Het is echter op dit moment niet met zekerheid te zeggen dat het tot een overeenkomst zal komen. Gezien de lange looptijd van de onderhandelingen tot nu toe, moet ik ook vooruitkijken en voorbereidingen treffen voor het geval een transactie op korte termijn niet mogelijk blijkt.

Als TenneT Duitsland niet op korte termijn wordt verkocht, moet TenneT in 2024 € 13,1 mld. nieuwe financiering aantrekken voor de geplande investeringen in zowel Nederland als Duitsland. Daarnaast moet TenneT gedurende heel 2024 kunnen aantonen dat het aan haar verplichtingen voor 2025 (€ 11,9 mld.) kan voldoen. TenneT geeft aan alleen zelfstandig deze financiering aan te kunnen trekken als de Nederlandse staat meerdere miljarden aan kapitaal zou storten.

Fin. eco. belang staat

¹ Kamerstukken II, 2022-2023, 28165, nr. 386.

Fin. eco. belang staat Deze kapitaalstorting wordt bijna volledig veroorzaakt door de Duitse activiteiten van TenneT en dient ingepast te worden in de begroting. Vanwege de demissionaire status van het kabinet vind ik het niet gepast om af te wijken van het eerder geformuleerde uitgangspunt dat de Nederlandse staat geen kapitaal stort om Duitse investeringen te financieren.

Directie Financieringen
Ons kenmerk
2023-0000259640

Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat de kans bestaat dat TenneT, door deze onzekerheid, in 2024 niet in staat zal zijn op de markt de benodigde financiering op te halen. Dit is onwenselijk, aangezien dit zou kunnen betekenen dat TenneT in 2024 mogelijk minder kan investeren in het Duitse én Nederlandse elektriciteitsnet dan gepland. Indien de transactie met de Duitse staat op korte termijn niet mogelijk blijkt, ben ik daarom voornemens TenneT een aandeelhouderslening aan te bieden voor de gehele financieringsbehoefte van 2024 en 2025 (in totaal € 25 miljard).

Fin. eco. belang staat

Fin. eco. belang staat het bedrijf hoeft in dat geval het komende jaar niet naar de obligatiemarkt tijdens de nog onzekere periode waarin er geen definitief besluit is genomen over de toekomst van TenneT Duitsland. Deze optie zal ik de komende tijd, samen met TenneT, uitwerken.

Het verstrekken van een lening vereist uiteraard instemming van uw Kamer, via een (openbare) incidentele suppletoire begroting. Ik wil TenneT echter nu al namens het kabinet de benodigde duidelijkheid geven over haar financiering voor volgend jaar bij het onverhoopt uitblijven van een transactie, zodat TenneT geen voorbereidingen hoeft te treffen om investeringen af te schalen. Daarom heb ik TenneT een brief gestuurd waarin ik, onder voorwaarde van goedkeuring door het parlement, toezeg voornemens te zijn de lening te verstrekken op het moment dat blijkt dat de verkoop van TenneT Duitsland op korte termijn of zelfs in het geheel niet mogelijk blijkt. Voor de volledigheid, als wij de komende tijd tot overeenstemming komen met de Duitse staat over de verkoop van TenneT Duitsland, is het niet nodig bovengenoemde lening te verstrekken.

Zoals bekend is een van de belangrijkste redenen voor het kabinet om een volledige verkoop van TenneT Duitsland te realiseren, dat dit een structurele oplossing biedt voor de kapitaalbehoefte van TenneT Duitsland. Om die reden blijf ik dan ook vol inzetten op het realiseren van de transactie. De Nederlandse staat is dan niet meer blootgesteld aan de risico's van de Duitse activiteiten. Als aandeelhouder van TenneT Holding blijf ik tot het moment van verkoop verantwoordelijk voor zowel TenneT Nederland als TenneT Duitsland. Indien de verkoop van TenneT Duitsland aan de Duitse staat niet lukt, dan laat ik het aan een nieuw kabinet om een besluit te nemen over de invulling van de Duitse kapitaalbehoefte.

Hoogachtend,

de minister van Financiën,

Sigrid A.M. Kaag

Directie Financieringen

Ons kenmerk

2023-0000259640